

Araştırma

TÜRKİYE'DE ÇOCUK HAKLARINI TANITMA, YAYGINLAŞTIRMA VE İZLEMeye YÖNELİK UYGULAMALARIN ELEŞTİREL ANALİZİ VE BİR MODEL ÖNERİSİ

A Critical Analysis of the Practices towards Presentation, Dissemination and Follow-up of Children's Rights in Turkey and a Model Proposal

Ercüment ERBAY*

* Dr., Hacettepe Üniversitesi
İ.İ.B.F. Sosyal Hizmet Bölümü
Öğretim Görevlisi

ÖZET

Bu araştırma, Türkiye'de çocuk hakları anlayışının ve uygulamalarının varolan durumunu analiz etmek ve bunun sonucunda bir model önerisi geliştirmek amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Araştırma nitel araştırma metoduyla yürütülmüş ve bu kapsamda Türkiye'de konuyla ilgili çalışan akademisyenler, kamu temsilcileri, hükümet dışı örgütlerin temsilcileri ve çocuklardan oluşan 43 özne ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Araştırma sonucunda Türkiye'de çocuk haklarını tanıtmaya, yaygınlaştırma ve izlemeye yönelik uygulamaların ne durumda olduğu ve çocuk haklarıyla ilgili iyi işleyen bir sistem için nasıl bir modelin uygulanması gerektiği ortaya konulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Çocuk, çocuk hakları, çocuk hakları anlayışı ve uygulamaları, çocuk refahı, sosyal hizmet

ABSTRACT

This study aims to do an analysis of current state of the understanding and application of children's rights in Turkey.

The study had been carried out with qualitative research method and 43 in-depth interviews had been made with academicians, public authorities, non-governmental authorities working in this area besides children.

It is revealed that how is practices of presentation, dissemination and follow-up of children's rights and which model shall be used to well-worked system about children's rights in Turkey at the end of research.

Key Words: Child, children's rights, understanding and application of children's rights, child welfare, social work

GİRİŞ

Çocuk hakları, insan hakları çatısı altında özel bir hak kavramsallaştırması olarak ve üçüncü kuşak haklar çerçevesinde doğmuştur. Bu doğuşta çocukluğun yetişkinlikten ayrı bir dönem olarak kabul edilmesinin ve bu dönemin

insan yaşamında çok önemli olduğunun vurgulanmasının büyük bir etkisi vardır.

Kökene 1924 Çocuk Hakları Bildirgesine kadar uzansa da çocuk hakları 1989 tarihli BM Çocuk Hakları Sözleşmesi ile dünya gündemine gelmiştir ve bu bakımdan henüz çok yeni bir hak kavramsallaştırması olduğu ifade edilebilir.

Türkiye, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni 1990 yılında imzalamış ve 1995 yılında Resmi Gazete'de yayınlanmasıyla onaylamıştır. Bu şu anlama gelmektedir; çocuk hakları ciddi anlamda yaklaşık onaltı yıldır ülkenin gündemindedir. Bu süre çocuk hakları ile ilgili adımlar atmak için kısa bir süre olarak gözükse de özellikle politika anlamında birçok adımın atılmış olması ve bu adımlar bağlamında verimli uygulamaların gerçekleştirilmesi beklenir.

Bu araştırmanın temel amacı, kendi sınırları dâhilinde bugüne kadar çocuk haklarını tanıtmaya, yaygınlaştırma ve izleme ile ilgili olarak neler yapıldığını/yapılmadığını güçlü-güçsüz yönleriyle ortaya koymak ve sonrasında daha iyi işleyen bir çocuk hakları sistemine ulaşmak için nasıl bir modelin gerekli olduğunu tartışmaktır. Ayrıca sosyal hizmet mesleğinin en önemli alanlarından biri olan çocuk refahı alanına, Türkiye'deki literatür ve uygulamalar bağlamında katkı vermek bu araştırmanın doğal amaçlarından biridir.

ARAŞTIRMANIN SORUNU

Türkiye'de çocuk hakları, Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin yürürlüğe girdiği 1995 yılından beri kamunun ve hükümet dışı örgütlerin gündemine gelmiş ve bu yönde çalışmalar başlamıştır. Geçen 16 yıllık sürede azımsanamayacak çalışmalar

gerçekleştirilmiş ve önemli bir yol kat edilmiştir ancak ülkemizdeki çocukların sayısı ve yaşanan çocuk hakları ihlalleri düşünüldüğünde çocuk haklarını tanıtmaya, yaygınlaştırma ve izleme bağlamında tam anlamıyla iyi işleyen bir sistem kurulamadığı düşünülmektedir. Bununla birlikte çocuk hakları alanında gerek uluslararası gerek ise ulusal bağlamda önemli düzenlemeler bulunmakla birlikte bunların uygulamaya aktarılmadığı ve çocuk haklarının teorik ve kavramsal bir çerçeve olarak kaldığı görülmektedir. Ayrıca literatürde yukarıda belirtilen sorunları gündemine alan, çocuk hakları konusunu bütüncül bir bakış açısıyla ele alıp, sonunda uygulamaları geliştirmeye ve politikalar oluşturmaya yönelik model önerisi getiren bilimsel çalışma bulunmamaktadır.

Çocuk haklarını tanıtmaya, yaygınlaştırma ve izlemeye yönelik olarak ilgili SHÇEK, Milli Eğitim Bakanlığı, TBMM Çocuk Hakları İzleme Komitesi, yerel yönetimler, hükümet dışı örgütler ve medyanın tam anlamıyla işlevsel uygulamalar gerçekleştirememesi, başarılı bir model oluşturulamaması, bu yönde analiz yapan ve model geliştiren bilimsel araştırmaların olmaması, bu araştırmanın yapılma nedeni olmuştur. Diğer taraftan araştırmacının bu konuyu ele almasının altında yatan diğer bir nedeni, onun sosyal hizmette çocuk refahı alanına olan özel ilgisidir. Bu ilgi, araştırmacının ülkemizdeki çocuk refahı uygulamalarını yetersiz görmesi ve bu uygulamaları düzeltme yönünde aktif rol almak istemesinden kaynaklanmaktadır. Bu durumu Yıldırım, şu şekilde özetlemektedir; "bilim ister olup bitenleri anlama ister güvenilir bilgi arayışı olarak nitelendirilsin, amacında değer yargılarıyla yüküdür çünkü bilim adamını anlamaya ve

araştırmaya yönelten şey, temelde kişisel eğilimini yansıtan değer yargısıdır” (2008, s. 317).

Kısaca özetlemek gerekirse araştırmacıyı bu çalışmayı yapmaya yönelten boyutlar, Türkiye’de çocuk hakları uygulamalarına bütüncül bakan, bu doğrultuda analiz ve model içeren bilimsel araştırmının olmaması, çocuk hakları konusunda ülke çapında iyi işleyen bir yapılanmanın ve uygulamalar dizgesinin kurulamaması, varolan bilgi birikiminin ve oluşturulan yasal düzenlemelerin uygulamaya yeterince aktarıl-maması ve araştırmacının çocuk refahı alanına olan özel ilgisidir.

ARAŞTIRMANIN AMACI

Araştırmanın temel amacı, Türkiye’de çocuk haklarını tanıtmaya, yaygınlaştırma ve izlemeye yönelik uygulamaların nasıl şekillendiğini ve bu doğrultuda hangi uygulamalara imza atıldığını akademisyenler, hükümet dışı örgütlerin temsilcileri, kamu temsilcileri ve çocukların gözüyle farklı açılardan değerlendirmek, güçlü ve güçsüz yönleri belirleyerek daha iyi işleyen bir çocuk hakları modelinin oluşumuna aracılık etmektir. Bu temel amaç, varolan anlayışı ve gerçekleştirilen uygulamaları bir sonuca varma hedefi gütmeyen eleştirme ve sadece betimleyici bir şekilde sorunları tespit etmeyi içermemektedir. Bu çalışma güçlendirilmesi gereken yanları ifade eden ama bununla birlikte neler yapılabileceğini bir model önerisiyle ortaya koyan bir tarzda yürütülmüş ve çocuk merkezli politikalara öncülük etme ve çocuğun özne olarak toplumda yer alması için öneriler geliştirmeyi de amaçlamıştır. Ayrıca sosyal hizmetin çocuk refahı alanına hem uygulama hem de literatür bağlamında katkı

vermek, bu araştırmanın belki de ifade edilmesine bile gerek olmayan doğal amaçlarından biridir.

Bu temelde araştırmada alt amaçlar olarak ifade edilebilecek bugün ve gelecek bağlamında iki boyutta sorgulama yapılmıştır.

1. Bugün Türkiye’de çocuk haklarını tanıtmaya, yaygınlaştırma ve izlemeye yönelik uygulamalar ne durumdadır?
2. Türkiye’de çocuk haklarını tanıtmaya, yaygınlaştırma ve izlemeye yönelik uygulamaları güçlendirmek için neler yapılmalıdır?

YÖNTEM

ARAŞTIRMA MODELİ

Bu araştırmada çocuk hakları alanında çalışan bireylerin ve bu konunun asıl uzmanları olan çocukların görüş ve deneyimlerinin derinlemesine incelenmesine yoğun bir ihtiyaç vardır. Bu ihtiyaç temelinde araştırma, çocuk hakları ile ilgili uygulamaların güçlü ve güçsüz yanlarını birlikte irdeleyen, güçsüz yanlarını nasıl güçlü hale getirebiliriz noktasında tartışmalar yapan ve sonunda bir model önerisi ortaya koyan niteliksel bir çalışma olmuştur.

VERİLERİN TOPLANMASI VE ANALİZİ

Öznel

Türkiye’de çocuk haklarını analiz etmeye yönelik elde edilecek verilerin, farklı disiplinlerden ve farklı uzmanlardan toplanmasının gereği açıktır. Bu bağlamda çok boyutlu bir veri toplama süreci planlanmıştır. Bu plan çerçevesinde veri toplama süreci aşağıda şemalaştırılmıştır. Araştırmacı bu süreçte

katılımcı/birlikte üretici rolünü üstlenerek öznelerle birlikte derin bilgi paylaşımının olduğu bir serüvene bizzat ortak olmuştur.

Veri Toplama Sürecinin Özneleri

1. Akademisyenler
2. Kamu temsilcileri
3. Hükümet dışı örgütlerin temsilcileri
4. Çocuklar

Konuyla ilgili uzmanların seçimi, nitel araştırma yönteminin amaçlı örnekleme tekniğiyle gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda araştırmacı, altı yıllık çocuk hakları bilgisi, deneyimi ve bu alanda çalışan akademisyenler ve uygulayıcıların görüşleri çerçevesinde bir liste oluşturmuştur. Öte yandan araştırma sonlanmadan bazı öznelerin (özellikle kamu temsilcisi olanlar) ünvanları ve varolan görevleri değişmiş ancak görüşme tarihindeki ünvanları çalışmada korunmuştur. Ayrıca çalışmanın yürütüldüğü Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 622 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kapatılmıştır. Kurumun çocuk hakları temelindeki hizmetleri, bu düzenlemeden sonra Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü eliyle yürütülmektedir.

Derinlemesine görüşmelerin gerçekleştirildiği diğer önemli bir grup, kuşkusuz konunun asıl muhatabı çocuklar olmuştur. Çocuklar, en başta Sözleşme'nin temel ilkelerinden katılım hakkının gereği olarak bu araştırmada yer almışlardır. Ayrıca *çocuklar için değil, çocuklarla birlikte* bir şeyler yapmak, çocuğu "nesne" konumundan çıkarıp "özne" konumuna getirmek adına

bu araştırmaya çocukların katılımının sağlanmasına özel önem verilmiştir.

Bu bağlamda görüşülen çocuklar, Beytepe İlköğretim Okulu'nda 6.7.8. sınıflarda eğitim gören 11-14 yaşları arasındaki çocuklar olup bu araştırmaya kendi istekleriyle katılmışlardır. Bu temelde çocukların ad ve soyadlarına araştırmada açık bir şekilde yer verilmemiş, bunun yerine çocuk öznelerin tümüne araştırmacı tarafından rumuzlar verilmiştir.

Öznelere Ait Tanıtıcı Bilgiler Akademisyenler

Prof. Dr. Emine Akyüz: Ufuk Üniversitesi Hukuk Fak. Öğretim Üyesidir.

Prof. Dr. Sevil Atauz: Maltepe Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü Öğretim Üyesidir.

Prof. Dr. İbrahim Cılga: Hacettepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Sosyal Hizmet Bölümü Öğretim Üyesidir.

Prof. Dr. Serdar Değirmencioglu: Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü Öğretim Üyesidir.

Prof. Dr. Kasım Karataş: Hacettepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Sosyal Hizmet Bölümü Öğretim Üyesidir.

Prof. Dr. Rona Serozan: İstanbul Bilgi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesidir.

Prof. Dr. Sevda Uluğtekin: Hacettepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Sosyal Hizmet Bölümü Emekli Öğretim üyesidir.

Doç. Dr. Hakan Acar: Hacettepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Sosyal Hizmet Bölümü Öğretim Üyesidir.

Doç. Dr. Kemal İnal: Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü Öğretim Üyesidir.

Doç. Dr. Ertan Kahramanoğlu: Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü Öğretim Üyesidir.

Yrd. Doç. Dr. Cengiz Özbesler: Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü Öğretim Üyesidir.

Dr. Emrah Akbaş: Hacettepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Sosyal Hizmet Bölümü Öğretim Görevlisidir.

Kamu Temsilcileri

Selma Aliye Kavaf: Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanısıdır.

Dr. İsmail Barış: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdüdür.

Dr. Özcan Kars: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Çocuk Hizmetleri Daire Başkanlığı'ndan sorumlu Genel Müdür Yardımcısıdır.

Osman Bilgin: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Çocuk Hizmetleri Daire Başkanısıdır.

Yusuf Kara: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Çocuk Hizmetleri Dairesi Çocuk Haklarının İzlenmesi ve Koordinasyonu Şube Müdürüdür.

Dr. Bülent İlik: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Eski Genel Müdüdür. **Niyazi Kaya:** Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Genel Müdürlüğü AB Projeler Şube Müdürüdür.

Müberra Algan: TBMM Çocuk Hakları İzleme Komitesi Yasama Sorumlusudur.

Hükümet Dışı Örgütlerin Temsilcileri

Murat Altuğgil: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Başkanısıdır.

Şahin Antakyalıoğlu: Ankara Barosu Çocuk Hakları Merkezi üyesidir.

Adem Arkadaş: Uluslararası Çocuk Merkezi Politika ve Savunuculuk Sorumlusudur.

Nüket Atalay: Yüksek Öğrenimde Rehberliği Tanıtma ve Rehber Yetiştirme Vakfı (YÖRET) Başkanısıdır.

Seda Akço Bilen: İstanbul Barosu Çocuk Hakları Merkezi üyesidir.

Berin Alaca Çanlı: Özgürlüğünden Yoksun Gençlerle Dayanışma Derneği Başkanısıdır.

Nilgün Çavuşoğlu: UNICEF Çocuk ve Genç Katılımı Sorumlusudur.

Ceyda Dedeoğlu: UNICEF Çocuk Koruma Program Sorumlusudur.

Emrah Kırımsoy: Gündem Çocuk Derneği üyesidir.

Ezgi Koman: Gündem Çocuk Derneği üyesidir.

Dilek Kumcu: Ankara Barosu Çocuk Hakları Merkezi üyesidir.

Gülgün Müftü: Uluslararası Çocuk Merkezi Çocuk Hakları Koordinatörüdür.

Mustafa Ruhi Şirin: Çocuk Vakfı Başkanısıdır.

Çocuklar

Hasan: 12 yaşındaki Hasan, Beytepe İlköğretim Okulu 6. sınıf öğrencisidir.

Ahmet: 12 yaşındaki Ahmet, Beytepe İlköğretim Okulu 6. sınıf öğrencisidir.

Zeliha: 12 yaşındaki Zeliha, Beytepe İlköğretim Okulu 6. sınıf öğrencisidir.

Mustafa: 12 yaşındaki Mustafa, Beytepe İlköğretim Okulu 7. sınıf öğrencisidir.

Zeynep: 14 yaşındaki Zeynep, Beytepe İlköğretim Okulu 8. sınıf öğrencisidir.

Fatma: 14 yaşındaki Fatma, Beytepe İlköğretim Okulu 8. sınıf öğrencisidir.

Yusuf: 14 yaşındaki Yusuf, Beytepe İlköğretim Okulu 8. sınıf öğrencisidir.

Fusun: 13 yaşındaki Fusun, Beytepe İlköğretim Okulu 7. sınıf öğrencisidir.

Sinem: 13 yaşındaki Sinem, Beytepe İlköğretim Okulu 7. sınıf öğrencisidir.

Veri Toplama Süreci

Nitel araştırmada asıl amaç, araştırılan konu ile ilgili okuyuculara betimsel ve gerçekçi veriler ortaya koymaktır. Bunu sağlamak için toplanan verilerin ayrıntılı ve derinlemesine olması; araştırmaya konu olan bireylerin görüş ve deneyimlerinin mümkün olduğu ölçüde doğrudan sunulmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2004, s. 43). Bu amaç doğrultusunda ön deneme sürecinde ve sonraki bütün görüşmelerde çocuk hakları konusunda ihtiyaç duyulan bilgileri toplamak için derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır.

Bu çerçevede yetişkinler ve çocuklar dâhil toplam 42 özne ile derinlemesine görüşmeler, bizzat araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiş ve tüm görüşmeler ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir (bilgilendirilmiş onam formu kullanılmıştır). Görüşmeler, Kasım 2010 ile Nisan 2011 tarihleri arasında altı aylık bir süreçte gerçekleştirilmiştir.

Verilerin Çözümlemesi

Verilerin çözülmesi aşamasında araştırma ile edilen veriler, bizzat araştırmacı tarafından ses kayıt cihazından bilgisayara aktarılmıştır. Tüm bu

metinler tekrar tekrar okunmuş ve gözden kaçan hiçbir noktanın kalmamasına özen gösterilmiştir. Sonrasında elde edilen veriler, yarı yapılandırılmış görüşme formundaki sorular çerçevesinde temalara ayrılmış, kuramsal çerçeve bölümünde yer alan bilgilerle ilişkisi temelinde incelenerek ve Windows Word işlemcisinden yararlanılarak betimsel analize tabi tutulmuştur.

TÜRKİYE'DE ÇOCUK HAKLARINI TANITMA, YAYGINLAŞTIRMA VE İZLEMeye YÖNELİK UYGULAMALARIN ELEŞTİREL ANALİZİ

Koordinatörlük Görevi

Başbakanlığın, 11 Ocak 1995 tarihli talimatı ile Çocuk Hakları Sözleşmesinin ilke ve hükümlerinin uygulanmasının izlenmesinden sorumlu "Koordinatör Kuruluş" olarak Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü (SHÇEK) görevlendirilmiştir.

Öncelikle koordinatörlük görevinden anlaşılması gerektiği ile ilgili bir ön tartışmaya yer vermek gerekir. Bu konuda Arkadaş ve Kars, görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

Sanyorum koordinatörlük görevi pek açık değil. Bu koordinasyon işinin neleri içerdiği, nasıl yapılması gerektiği ile alakalı bir yasal, politik bir şey yok, yani altı doldurulmuş bir şey değil. Herkes öyle denince tabi SHÇEK'den inanılmaz şeyler bekliyor. Oysa SHÇEK'in koordine etmesi gereken şey, raporlama ve belki izleme...Koordinatörlük, çocuk hakları uygulamalarının tümünün koordine edildiği bir yer değildir ya da öyle bir yer olacaksa bunun tek işinin bu olması gerekir (Adem Arkadaş, Hükümet Dışı Örgüt Temsilcisi)

Koordinasyonla ilgili görev tanımlarının net olarak belirlenmesi lazım. Eğer bu koordinasyondan kasıt bizim şu anda yaptığımız raporlama sürecinin zamanında ortaya çıkması, Dışişleri Bakanlığı'na teslimi ve raporların sunumundan sonra BM'de yapılan savunma görüşmelerine heyet olarak katılma süreci ise evet yeterliyiz bu konuda...Herşey SHÇEK'in sorumluluğuymuş gibi algılanıyor. SHÇEK'in koordine ettiği bir iş ile bunu SHÇEK yap-sın arasında ince bir çizgi var (Özcan Kars, Kamu Temsilcisi)

SHÇEK'in koordinatörlük görevini yukarıda ifade edilen sınırlar çerçevesinde ne derece başarılı yürüttüğüne ilişkin yapılan tartışmada özneler, üçe bölünmüştür. Bazı özneler, SHÇEK'in bu görevi sorunlar olsa da başarıyla yürüttüğünü, bazıları bir Genel Müdürlüğe koordinatörlük görevi verilmesinin yanlış olduğunu, bazıları ise çocuk hakları ile uygulamanın içinde olan bir kurumun aynı zamanda koordinatörlük görevini yürütemediğini ifade etmiştir.

İlk olarak SHÇEK'in yaşanan sorunlara rağmen koordinatörlük görevini yerine getirdiğini ve yerine getiremediği noktaların ise kurumun dışındaki etkenlerden kaynaklandığını belirten öznelerin görüşleri şu şekildedir:

Koordinatörlüğün SHÇEK'e verildiği 11.01.1995 tarihinden beri 16 yıl geçmiş. Her geçen gün iş yoğunluğu ve risk grubundaki kitlenin çokluğu da düşünüldüğünde böyle bir Genel Müdürlüğün bundan böyle de bu görevi yürütmesinin uygun olup olmadığı tartışma götürür bir konu, tartışılmalıdır ama bugüne kadar SHÇEK bu görevi yerine getirmiştir.

Yalnız bugüne kadar takip edilmesi gereken bütün işler Genel Müdürlüğümüze kalmıştır, paylaşılmamıştır. Diğer bakanlıklar bunu paylaşmış olsaydı, çok daha farklı yerde olurdu çocuk hakları çalışmaları. Strateji belgesinde de bu öneriliyor. Koordinasyonun içindeki bütün bakanlıklar ulusal eylem planlarını hazırlayacaklar ve kendi görevleri net olarak ortaya çıkacak. O zaman SHÇEK bu koordinatörlük görevini rahatlıkla yürütür (Yusuf Kara, Kamu Temsilcisi)

SHÇEK, biraz yalnız bırakılmış bir kurum. Tabi ki aksamalar var. Her kurum için söyleyebileceğiniz şeyler SHÇEK için de geçerli. Yalnız çok ciddi bir iş yükü var SHÇEK'in ve benim gördüğüm kadarıyla çok ciddi sorunları var ama yalnız bir kurum. Sokakta çocuk bulunuyor SHÇEK'in sorunu, yaşlı SHÇEK'in sorunu. Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı demiyor ki ben de sorumluyum. SHÇEK hep bunun mücadelesini vermek zorunda kaldı bugüne kadar. Herkes kenara çekiliyor...Aynı şey koordinasyon konusunda yaşanıyor. Çocuk haklarının izlenmesi, çocuk katılımı dahil SHÇEK sorumlulu. O zaman SHÇEK'in yapısını değiştirmek gerekiyor. SHÇEK'e bilmem ne kadar bütçe ayırmakla olmuyor çünkü İl Müdürlüğü KMÇ'ye bakıyor, çocuk korumaya bakıyor, sokaktakine bakıyor, ergene bakıyor, çocuk katılımı, çocuk hakları komitesi yani binbir tane iş, üç kişi varsa il Müdürlüğü'nde mümkün değil o işin yürütmesi ve insanlar tükenmiş durumda ve çok haklılar (Nilgün Çavuşoğlu, Hükümet Dışı Örgüt Temsilcisi)

Bir Genel Müdürlüğe koordinatörlük görevi verilmesinin yanlış olduğunu belirten Şirin ve Çavuşoğlu, görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

Bir ülkede bir Genel Müdürlüğe çocuk haklarının bütün koordinasyonunu, uygulamasını, tanıtımını yüklemek kadar yanlış bir şey olamazdı. O zaman bu çılgınlığı duyan olmadı. Bugün de bunu duyan yok. Bu kurumdaki, bu birimdeki arkadaşlarımıza verilmiş bir görev olduğu için iyi niyetle bu şemsiyeyi açık tuttukları söylenebilir ama amacı ve işlevinden o kadar uzaklaştı ki, hatta biliyorsunuz ikinci ve üçüncü ilerleme raporları bile zamanında hazırlanamadı. Gereken izlemeyi yapmadı, yapamadı...Büyük bir tecrübesi var Türkiye Bürokrasisinin ama ne yazık ki komisyona havale eder gibi SHÇEK'e havale edilmiş. Bence topu taca atmaktır bu (Mustafa Ruhi Şirin, Hükümet Dışı Örgüt Temsilcisi)

En son bir toplantıda bir milletvekilimiz mi demişti hatırlayamadım, "kartalı güvercine taşıyorlar" gibi bir şey demişti SHÇEK için. Bir Genel Müdürlüğe ülkenin raporunu hazırlama, çocuk hakları, yaşlılar, engelliler verilmesi, oradaki hizmeti aksatıyor (Nilgün Çavuşoğlu, Hükümet Dışı Örgüt Temsilcisi)

Doğrudan uygulamanın içindeki bir kurum olarak SHÇEK'in koordinatörlük görevini yürütemeyeceğini savunan öznelere görüşleri şu şekilde oluşmuştur:

Doğrudan hizmetin verilmesinden sorumlu olan bir kurum, aynı zamanda çocuk haklarının uygulanması ve onun korunması ve izlenmesinden de sorumlu olursa bir

çelişki doğması kaçınılmaz. O yüzden kapasitesiyle ilgili bir problem değil ama yapısal olarak doğru adres değil (Seda Akço Bilen, Hükümet Dışı Örgüt Temsilcisi)

SHÇEK'in iki tane sorumluluğu var. Bir, tüm çocuklarla ilgili sektörlerin koordinatör kurum ve çocuk hakları uygulamalarında bir temel işlevi var. İkincisi 2828 sayılı kanun ile SHÇEK'e verilen işleri yapma şapkası var. SHÇEK bu bağlamda bu iki sorumluluğu ayrı ayrı birbirini destekleyen tüm çocukla ilgili sektörlerle önderlik yapacak bir ulusal koordinatör işlevini yerine getiremedi (İbrahim Cılga, Akademisyen)

Acar, koordinatörlük görevini yürüten bir kurumun önce kendisini değiştirmesi gerektiğinden bahsetmiş ve görüşlerini şu şekilde belirtmiştir:

Hizmetlerini ve çalışan insan gücünü de bildiğim için aslında çocuk hakları felsefesinin kurum içerisine yerleşik olmadığını söylemek lazım. Koordinatör kuruluş ama işe kendini değiştirerek başlaması lazım. Bu anlamda bir dönüşüm yaratmadı bence SHÇEK. Açıkçası diğer sosyal kurumlar ağını da gözden geçirirsek, yine bu işi en iyi yapabilecek kurum SHÇEK (Hakan Acar, Akademisyen)

Ulusal Raporlar

Bazı özneler, ulusal raporun bir prestij meselesi olduğunu, BM'ye karşı açık vermemek adına ve hazırlamış olmak için hazırlandığını ifade etmiştir.

Öğrenciler son anda sınıfı geçmek için nasıl çalışıyorlarsa ben aynen öyle görüyorum. Sınıfta kalmayalım

diye hazırlanan raporlar (Sevil Atasuz, Akademisyen)

Ulusal rapor bir prestij meselesi haline dönmüş durumda. Cenevre'de Türkiye'yi en iyi temsil etmek üzere hazırlanmış bir belge olarak görülüyor. Dolayısıyla gerçekten çocuk haklarının durumu nedir? Gerçekten uygulamada ne tür eksiklikler var? Mevzuatta ne tür boşluklar var. Biz ne kadarını yaptık? Bunun için ne yapmamız gerekli? gibi bir algıyla hazırlanmış değerler (Ezgi Koman, Hükümet Dışı Örgüt Temsilcisi)

İki temel refleks var. Birincisi bu rapor yazılmak zorunda ve son dakikada bu işin bir şekilde teslim edilmesi gerekir. Hummalı bir çalışma söz konusu olur. Pek çok uzman bir biçimde bu raporları, istatistikleri daha doğrusu bir araya getirirler ve zevahiri kurtarmak üzere bu raporları yazarlar. İkinci temel refleks daha ideolojik bir refleks. Biz çocuklarımıza gözümüz gibi bakıyoruz refleks. Yani bu da aslında çocuk haklarıyla alakalı temel zihniyetin içselleştirilmediğini gösteriyor. Yani Türkiye Cumhuriyeti Devleti gayet paternalist bir biçimde bizim çocuklarımızı güvence altındadır, onların kılına bile zarar vermeyiz refleksle davranıyor (Emrah Akbaş, Akademisyen)

Ulusal raporun hazırlanmasıyla ilgili kurumsal desteğin SHÇEK'e verilmediği ve bu sürecin sadece SHÇEK'in bir görevi olarak algılandığı yönünde eleştiriler de özneler tarafından vurgulanmıştır.

Özellikle raporlar hazırlarken bizim birlikte çalışma kültürümüzde

bir sıkıntı aslında yok değil kurumlar olarak. Bazen koordinatör kurum olma görevimizi yerine getirirken zorlanıyoruz. İlgili kurumlarla çalışırken herkes aynı hassasiyette meseleye eğilmeyebiliyor. Zaman ayıramayabiliyor. Bu raporlama sadece SHÇEK'in işi olarak değerlendirilmemeli. Bu ülkenin bir işidir. Ülke bütünlüğü ve sorumluluğu içerisinde ortaya çıkacak bir rapordur (Osman Bilgin, Kamu Temsilcisi)

SHÇEK, bir Devlet Bakanlığı'na bağlı bir kurum sadece ve bu yüzden diğer Bakanlıklar çok fazla destek vermiyorlar SHÇEK'e. Bu konuda canhıraş çalışan bir sürü SHÇEK çalışanı var. Biliyorum ki gönderiyorlar bilgi vermeleri için ama gelmiyor. Oysa Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin Türkiye Cumhuriyeti Devleti imzaladı, tek bir kurumun derdi değil bu. Türkiye Cumhuriyeti'ndeki her kurumun yükümlülüğü bu (Adem Arkadaş, Hükümet Dışı Örgüt Temsilcisi)

Kavaf, raporun birleştirilmesine odaklanmak yerine üretilen işe ve çalışmalara odaklanılması gerektiğini belirterek şu yorumda bulunmuştur:

Bu bir defa olmuş, o rapor birleştirilmiş ama bence bu çok büyük bir eksi ya da büyütülecek bir şey değil. Önemli olan taraf olduğumuz sözleşmenin hükümlerine, ihtiyari protokolün hükümlerine uygun yasal düzenlemeleri ve uluslararası anlaşmaları çıkarmış mıyız? Çıkar mıyız. Onların hayata geçmesi için uygulamada gerekeni yapıyor muyuz? Yapıyoruz. Esas olan bunlardır (Selma Aliye Kavaf, Kamu Temsilcisi)

İlik ise ulusla raporların toplumda bilinmediğini ve tartışılır olmadığını belirterek raporların ciddiye alınması gerektiğini ifade etmiştir.

Siz kamuoyuna yansıdığını gördünüz mü ulusal raporun? Önemli olan bu raporun hazırlanma sürecinden başlayarak toplumda tartışılır hale gelmesi, Türkiye'nin gündemine sokulması ve bunların konuşulur hale gelmesi gerekir. Adı üstünde ulusal rapor, size hedef gösterecek bir rapor olması gerekir. Bu rapor BM'de ciddiye alınıyor, oturuluyor, konuşuluyor, değerlendiriliyor. Biz bu konularda da mış gibi yapıyoruz. Bu raporu ciddiye almak gerek (Bülent İlik, Kamu Temsilcisi)

İl Çocuk Hakları Komiteleri ve Çocuk Forumları

Araştırmada görüşülen dokuz çocuk, il çocuk hakları komiteleri ve çocuk forumlarını duymadıklarını belirtmiştir. Çocuklardan biri, bu konuda şu yorumu yapmıştır:

Bahsettiğiniz çocuk forumlarının görevi ne bilmiyorum ama...her yıl oluyorsa ben neden duymadım haberlerde, gazetelerde falan (Fusun, 13 yaş)

Karataş da benzer şekilde 11 yıldır devam eden bir yapılanmanın toplum tarafından bilinir olması gerektiğini belirterek şu yorumda bulunmuştur:

Bir iki defa ben de katıldım. Hatta Meclise gitti çocuklar, ben de gittim onlarla beraber. Bu tarz çalışmalarını önemsiyorum ama 11.'si yapılıyorsa bir şeyin çok derin izler bırakmış olmalıdır toplumda. Bu ne kadar topluma mal edilmiştir, hayır maalesef

istenilen ölçüde değildir. Biraz adet yerini bulsun gibi yapılmaktadır (Kasım Karataş, Akademisyen)

Bu görüşler, komite ve forum yapılanmalarının bilinirliği hakkında uygulayıcılara uyarı mahiyetindedir ve bu boyutun güçlendirilmesi yönünde yol gösterici olabilir. Bu görüşlerin dışında bu yapılanmaların göstermelik olduğunu ve iyi işletilemediğini düşünenler de bulunmaktadır.

UNICEF-SHÇEK işbirliğinde yapılan bir çalışma. Bir kere bunlar göstermelik çalışmalar. Ben bunları ilkinden sonuncusuna kadar izledim. Raporları da bende. Bunlar göstermelik, sadece Türkiye ölçekli 81 il den gelen çocuklara, alanında uzmanların görüşü olmadan, sözde UNICEF işin içinde ama ne yazık ki bu alandaki çabaları da kuşatıcı değil...Türkiye'de 11 forum düzenlendi, bu kararların hangisi hayata geçirildi. Sembolik bunlar...bir araya geliniyor, bir fotoğraf veriliyor, 23 Nisan Başbakanı, Cumhurbaşkanı, Meclis Başkanı gibi bir şey bu. Bunlar etkinlik fotoğrafı ve ne yazık ki SHÇEK-UNICEF ile bunu çok abartılı bir şekilde başarı hanesine yazıyor. Bu tam bir başarısızlık ve kördüğündür. Önce çocuk görüşünün nasıl alınacağını bu kurumların öğrenmesi gerekir (Mustafa Ruhi Şirin, Hükümet Dışı Örgüt Temsilcisi)

Biz Uluslararası Çocuk Merkezi olarak 2006'dan 2009'a kadar doğrudan bu kurullarla çalıştık. Forumlara da her sene davet ediyoruz, katılıyor. Çok iyi niyetli olmakla birlikte çocukların katılım hakkıyla alakalı çok bilinçsizce yapıldığını düşünüyorum. Bunun nedeninin

sistemin çok kör topal kurulduğu ile alakalı olsa gerek. Bunlar her ilde yürümeyen, il müdürlükleri tarafından belki 1-2 iyi niyetli insanla yürütülmeye çalışılan, Valiliğin altında ve bu yüzden inanılmaz resmi, resmi olunca da çocukları hiç cezp etmeyen, tek cezbeden şey oraya katılan iki üç çocuğun yılda bir Ankara'ya İstanbul'a vs. bir yerlere yolculuk etmesi. Kötü değil aslında, katılımı alakalı insanları alıştırmak gerekiyor çünkü binlerce yıllık çocuğun itilmişliğinden bahsediyoruz ama 1999'dan beri var, artık biraz bu retoriğin ve göz boyamanın ötesine geçmek gerekiyor (Adem Arkadaş, Hükümet Dışı Örgüt Temsilcisi)

İyi niyetli bir çalışma ama mış gibiden öteye gidemeyen bir çalışma. İl komitesindeki bazı çocuklarla konuştuğumda, farklı bir yaşam deneyimi ediniyorlar, eğleniyorlar ama gerçek anlamda bir katılımdan bahsetmem mümkün değil. Forumlardan birinde takım elbiseli, siyah gözlüklü çocuklar bir şeyler anlatmaya çalışıyorlar. Aslında bu o katılım sürecinin çocuklara ne kadar olumsuz yansıdığını gösteriyor. Yetişkinleri öyle bir garip model alıyorlar ki kendi çocukluklarını bile yaşamıyorlar (Emrah Kırımsoy, Hükümet Dışı Örgüt Temsilcisi)

Diğer önemli bir grup özne, bu yapılanmaların katılım hakkı bağlamında iyi kurgulanmadığını, çocukların seçimiyle ilgili sıkıntılarını olduğunu belirtmiştir.

Teknik olarak baktığınızda çocuk katılımının sağlanması için gerekli yöntemlere başvurulmadığını görülebiliyorsunuz. Kilit sayılar bulmuşlar,

81 örneğin. Çocuk katılımıyla 81'in nasıl eşleştirildiğini ben anlayamıyorum. Ama biz devlet kuruluşuyuz, biz 81 ilden çocuk getirdik mi çocuk katılımı sağlamış olduk. Yani çocuğun bir yerde oturuyor, çocuğun bir yerde fiziksel olarak bulunuyor olması, çocuk katılımı değildir (Serdar Değirmencioğlu, Akademisyen)

Bunlar işi geliştiren, zenginleştiren önemli mekanizmalar. Oradaki toplumlara katılan çocukların bir bölümü, genç ve yetişkin oldular, çocuk hakları alanında aktivist oldular. Bunu çok ciddiye almak gerek, geliştirmek gerek ama ilde 5-10 tane çocuk seçtim, bunlar genellikle de sert gelmeyecek, sizi rahatsız etmeyecek çocuklar...Bu forumlar önemli ama 11.sini yapıyorsanız orada tutmamanız gerek. Hesap verebilir hale gelmeniz gerek. Bu kararları aldık, çocuklar şunları söylediler ama bunun hayata yansıyan bölümü ne? (Bülent İlik, Kamu Temsilcisi)

Çocuk Hakları İl Komiteleri, biraz daha yapılda demokratik gibi görünüyordu...orada katılım biraz daha farklı sosyoekonomik çevrelerden geliyorlar. O açıdan çocuk forumuna göre daha olumlu ama orada süreklilik önemli. Çocuk forumları ise bence çocuk katılımının Türkiye'deki en kötü örneğidir. Çocuk forumu dediğiniz şey, her ilden nispeten eli yüzü düzgün bir kız bir erkek öğrenciyi, nispeten gelir düzeyi belirli bir seviyeden yüksek olan ya da SHÇEK'de ailesi ya da yakını çalışan çocuklardan oluşuyorsa bu bir çocuk forumu değildir...bunlar benim için çocuk forumunun aslında bir çocuk katılımı

değil, raporlamaya yönelik bir hamle olduğunun göstergesidir (Dilek Kumcu, Hükümet Dışı Örgüt Temsilcisi)

Bu yorumların ve eleştirilerin ardından bu yapılanmaların yürütücülerine söz vermek ve eğer bir yanlış anlama varsa bunu engellemek gerekir. Bu konuda SHÇEK ve UNICEF yetkililerinin görüşleri şu şekildedir:

Bizim açımızdan çok önemli bir çalışma çünkü 81 ilde varlar, bu azımsanacak bir şey değil. Bazıları daha aktif çalışıyor. Bunun da farkındayız. Böyle bir yapılanma varken bunca senedir, daha etkin olabilirler miydi? Evet. Bizim de tatmin olmadığımız tarafları var. Bunca emek ve sene sonra daha iyisi olabilir miydi? Evet olabilirdi (Ceyda Dedeoğlu, Hükümet Dışı Örgüt Temsilcisi)

...eleştiren kişilerin illere gidip çocuklarla buluşmasını öneririm. Bir şeyi karşıdan eleştirmek çok kolay. Çocuk hakları alanında sosyal hizmet uzmanlarının illerde ne kadar özveriyle çalıştığını biliyorum. 81 ildeki komitelerin mükemmel çalıştığını söyleyebilir miyiz? Mümkün değil. Gidin ile kaç komite toplanıyor?...Bizim çocuklarımız okul çocuğu değil. Bu sistemin en güçlü tarafı içinde sokaktaki çocuk da var, çalışan da var, yurttan da var, kolejden de var. Biz de sadece elit tabakanın çocukları yok. Eğer öyle olsaydı daha başarılı olurduk. Kolejlerden, okullardan seçseydik, hepsinin yeri yurdu belli, çok rahat çalışırdık...İkincisi yetişkinlerin çocuk katılımını anlamaması. 12. yıl içindeyiz, hala çocuk katılımını anlatmaya

çalışıyoruz insanlara. Bırakın bu çocukluk çocuk işini diyen valilerle çalıştım ben. Önce yetişkinlerin eğitilmesi gerektiğini, çocuklar söyledi bize toplantıda...81 ilde 10 çocuk bile çocuk haklarının yaymaya çalışıyor olsa bizim için kazanımdır bu. Sıfırdan iyidir. Farz edin ki böyle bir şey yapılmamıştı, hiçbir ilde çocuklar çocuk haklarıyla uğraşmayacaklardı. Yılda bir kere bize araya gelip birbirlerini tanımayacaklardı. Bu mekanizmanın içine girip okula devam eden o kadar çocuk var ki. Sokaktan gelip özeniyor çünkü birkaç toplantımızda Tutukevinden izin alıp birkaç çocuk getirmiştik. Bu çocukların da hakkı. Onlar öyle güzel iletişim kurdular ki arkadaşları onlara yıllarca kitap gönderdiler, mektuplaştılar (Nilgün Çavuşoğlu, Hükümet Dışı Örgüt Temsilcisi)

Milli Eğitim Bakanlığı'nın Çocuk Haklarını Tanıtma ve Yaygınlaştırmaya Yönelik Uygulamalarının Eleştirel Analizi

Milli Eğitim Bakanlığı'nın müfredatta yer alan Sosyal Bilgiler ve Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi gibi dersler aracılığıyla çocuk haklarını öğretme hedefi hakkında özneler önemli eleştirilerde bulunmuştur. Bu eleştiriler daha çok çocuk haklarının didaktik yollarla öğretilmeyeceği üzerinedir.

Çocuk haklarıyla ilgili insanların bilinçlendirilmesi derslerle olmaz. Bir bilgi aktarımıyla çocuk hakları öğretilmez. Belki öğretilbilir ama davranış değişikliği sağlanamaz (Ertan Kahramanoğlu, Akademisyen)

Bir şeyin anlatılması demek bunun uygulandığı anlamına gelmiyor.

Bakanlığın yaptığı şey sadece bilgilendirme düzeyindedir. Çocuklarda, çocuklara hizmet sunan ilçe müdürlerinde, il müdürlerinde, öğretmenlerde, okul yöneticilerinde, çocuklarda bir tutum değişikliği meydana geliyor mu? Bu çalışmalar tutum değişikliği sağlar mı? Bence sağlamaz (Niyazi Kaya, Kamu Temsilcisi)

Bu yaşam boyu öğrenmeyle olabilecek bir şey. Yoksa "Ahmet gel oğlum, aç sayfayı ben çocuğum benim haklarım var, ben 18 yaşına kadar çocuğum, öğrendin mi çocuğum, öğrendim" böyle bir öğretim metodolojisi yok. Bunu dikte metoduyla kanalize edip, bir hap var, çocuk hakları hapını çocuğa aktarayım, o da hakları konusunda bilgilensin diye bir sistem yok (Özcan Kars, Kamu Temsilcisi)

Çocuklar hak denilen konseptle okul kurumunda karşılaşılıyorlar ve okul zaten doğası gereği hiyerarşik yapılanmanın olduğu bir yer. Yani çocuğun zaten doğası gereği nesne olduğu bir kurumdan söz ediyoruz. Hak öğretilen bir şey değil, çocuğun katılımıyla beraber içselleştireceği bir şey (Emrah Akbaş, Akademisyen)

Bununla birlikte çocuk haklarıyla ilgili dersleri verecek öğretmenlerin çocuk hakları konusunda ne derece donanımlı olduğu tartışma konusudur.

Öğretmen geldiği zaman katılım hakkı bakış açısıyla gelmiyor. Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni bilmez. Siz bunu öğretmediğiniz zaman, geldiği zaman müfettiş, ilçe müdürü, il müdürü de bunu sormuyorsa, veli de bunu talep etmiyorsa öğrenilmiş çaresizlik şeklinde gidiyor. Her sene ortalama 10.000 öğretmen

alıyorsunuz ilköğretim kurumlarına. 10.000'in hepsinin hazır geldiğini düşünseniz sorunuz kalmayacak. Eğitim Fakülteleri çocuk haklarına duyarlı, çocuklara haklarını tanıtaçak şekilde öğretmenleri hazır yetiştirmiyor. Türkiye'de bu konuda uzman da yok. Hoca yok. Türkiye'de çocuk hakları üzerinde doktorası olan var mı? Siz yapacaksınız (Niyazi Kaya, Kamu Temsilcisi)

Sorunun okul yönetimlerinde, öğretmenlerde ve müfettişlerde olduğunu düşünen özneler vardır. Onların görüşlerine göre kurumsallaşmış ve standartlaşmış çocuk dostu bakış yoktur.

Mesela biz okullara eğitime gidiyoruz. Anlatıyoruz, çıkıyoruz, eğitimden çıkan müdür bey, yanından koşarak geçen çocuğa bir tane vuruyor, "koşmayın demedim mi ben size". Az önce bizimle beraber çok duyarlı, eğitimi organize etmiş, bizi oraya davet etmiş bir yöneticiyken uygulamada başka bir yöneticiye dönüşüyor (Dilek Kumcu, Hükümet Dışı Örgüt Temsilcisi)

Şirin ise Milli Eğitim'deki sorunun daha yapısal olduğunu düşünerek çok önemli bir tespitte bulunmuştur:

Haklarını bilen bir çocukluk yetişsin isteyen bir milli eğitim sistemimiz yok çünkü böyle bir anlayışımız yok. Sorgulayan, eleştiren, çağına tanıklık eden, haklarını bilen, bilinç ve duyarlılıkla çağına, kendine, topluma tanıklık eden bir çocukluk istenmiyor ki. Milli Eğitim Bakanlığı, tam bir kör sarmaldır ve çocukların yararına ve çocukların esenliği için nitelikli bir eğitim ortamından yoksundur (Mustafa Ruhi Şirin, Hükümet Dışı Örgüt Temsilcisi)

TBMM Çocuk Haklarını İzleme Komitesi'nin Çocuk Haklarını İzlemeye Yönelik Uygulamalarının Eleştirel Analizi

TBMM Çocuk Hakları İzleme Komitesi hakkında özneler, önemli bulanlar ve başarılı bir şekilde çalışmadıklarını düşünenler olarak ikiye ayrılmış durumdadır. Çalışmalarının yeterince bilinmediğini ve bilinen çalışmalarının ise yetersiz olduğunu düşünen öznelerin görüşleri şu şekildedir:

Orası bir muamma aslında. Neden kuruldu? Ne yapıyor? Ne yapacak? Neyi destekleyecek çocuk hakları açısından? Dışarıdan bakıldığında bir web siteleri var. Bizim onlarla temasımız olduğu için ayrıntıya sahibiz ama dışarıdan birisi olarak baktığınızda TBMM'de çocuk hakları komitesi var, a ne güzel, sitesine giriyorsunuz, hiçbir şey anlamıyorsunuz. Bir de çocukların onlara ulaşması talepleri var... Aslında öyle bir komite çok iyi olabilir, meclise gelen yasaları çocuk hakları açısından inceleyecek, etki değerlendirmesi yapacak, ihtiyaç olan yasaları ortaya çıkaracak. Mevzuata ilişkin çalışma yapabilir, başvuru da alabilir, meclisin denetleme işlevi de var ama çok kadük, kimsenin ulaşabildiği yok yani (Ezgi Koman, Hükümet Dışı Örgüt Temsilcisi)

Çalışıyorlar mı diye sormak gerekiyor. Gönüllü bir komite. Bir tane hukukçu var, ne yapıyor bilinmez. Yıllık rapor çıkmadı. Mecliste alınan her kararı incelemelerini beklerim Komite'den, böyle bir şey yapmıyorlar (Adem Arkadaş, Hükümet Dışı Örgüt Temsilcisi)

Henüz yeterli derecede aktif olması ile birlikte komiteyi önemli bulanların görüşleri ise şu şekilde ifade edilmiştir:

Mecliste bununla ilgili bir komisyon kurulmuş olması son derece önemli. Baktığınızda birçok Avrupa ülkesinin Parlamentosunda yok. Şimdi yasaları çıkarıyorsunuz ve yasaları düşünürken, hazırlarken, en iyi en ideal düşünüyorsunuz ama bazen uygulamada, pratikte umulan faydayı sağlamayabiliyor. Dolayısıyla bunların bu uygulamadaki sıkıntılarını ya da boşluklarını tabi bizzat yaşarken bizim kurumlarımızda gözlemliyorum. Ama mecliste kurulmuş bir komisyon tarafından da bunun bizzat izlenmesi, izlemeye alınması son derece olumlu bir şey. Destekliyoruz, iyi çalışıyorlar (Selma Aliye Kavaf, Kamu Temsilcisi)

Meclisin içinde komitenin oluşturulması çok önemli, yalnız hiçbir yetkisi yok, bütçesi yok, herhangi bir programı yok, hiçbir insiyatifi yok, sadece milletvekillerinin iyi niyetinden doğan bir birliktelik (Emrah Kırımsoy, Hükümet Dışı Örgüt Temsilcisi)

TBMM Çocuk Hakları İzleme Komitesi'nde Yasama Uzmanı olarak görev yapan Müberra Algan, komitenin çok fazla bilinmediğini kabul ederek çalışmalarını hakkında şu bilgileri vermiştir:

Açıldığından beri web sayfamızdaki mesaj kutusuna 210 başvuru, e-posta uzantılı mesaj kutumuza 70 başvuru geldi. Çocukların doğrudan Milli Eğitim Bakanlığı'na yazarak ulaşmalarından ziyade siyasi iradeyi araya koyarak ulaşmaları güzel bir olanak çocukların sesini duyurmaları adına. Komitemizin çok fazla bilinmediği bir gerçek.

Örneğin İnsan Hakları Komisyonu-na günde bu başvuru gelirken, bize bir yılda bu kadar başvuru geldi... (Müberra Algan, Kamu Temsilcisi)

Komiteye ulaşma yollarından biri olan internet hakkında çocuk özneler, şu yorumda bulunmuşlardır:

Bütün Türkiye'yi düşündüğünüzde internet yolu çok sıkıntılı bir yol. Sadece bazı evlerde internet var (Fatma, 14 yaş)

Dilekçe yazılı yolla, telefon yoluyla ulaşabilir ya da internet yoluyla ama internet herkesin evinde yok diye düşünüyorum (Sinem, 13 yaş)

Yerel Yönetimlerin Çocuk Haklarını Tanıtma ve Yaygınlaştırmaya Yönelik Uygulamalarının Eleştirel Analizi Çocuk Meclisleri

Çocuk meclisleri, yerel yönetimlerin çocuklar için yaptıkları başlıca çalışmalarından biridir. Bu meclisler, demokrasi kültürünün edinilmesi ve uygulamaların şekillendirilmesinde çocuk katılımının sağlanması bakımından önemli mekanizmalar olarak görülebilir.

Çocuk meclislerinin sembolik olarak değeri önemli. Kulağa hoş gelen şeyler bir taraftan ama çocuk meclislerinden öte çocuğun demokrasi kültürü edinmesi, yetişkinlerin demokrasi kültürü edinmesi, çocuğun daha çok katılımı için aslında belediyenin böyle güçlü bir potansiyeli var (Emrah Akbaş, Akademisyen)

...Belediye başkanlarının adeta bir propaganda aracı haline dönüştürülüyor ama çocuk meclislerinin oluşturulması yararlı. Gördüğümüz kadarıyla çocuk meclislerinde görev alan çocukların gelişimi ve

onların etrafındakilere etkileri ben- ce yüksek öneme sahip (Ertan Kahramanoğlu, Akademisyen)

Bununla birlikte çocuk meclislerinin göstermelik yapılar olduğunu ve iyi kullanılmadığını belirten özneler de olmuştur.

Bizim çocuk meclisleri ile ilgili Serdar Hoca ile bir çalışmamız vardı, 8 ilde yürüttük. Çocuk meclisleri, iyi düşünülmüş ama çok kötü kullanılan yerler. Araştırmada şöyle çıkmıştı, bazı illerdeki meclislerde, Ankara'da öyle çıkmıştı, Belediye Başkanı'nın varsa oğlu, kızı, yakınları partililerin çocukları vardı meclislerde. Hiçbir şekilde etkin kullanılmadı. Çok göstermelik her şey, ben açıkçası o çalışmada iyi bir örneğe rastlamadım (Hakan Acar, Akademisyen)

Genel olarak meclis mekanizması çocuk katılımını sağlamak açısından çok zayıf ve göstermelik bir mekanizma. Çocuk hakları çerçevesinden bakıldığında bizi özellikle kaygılandırmak durumunda olan ve gerçekten üzerinde durulması gereken ise çocuk haklarıyla ilgili bir araç olmaktan çok çocuk meclislerinin yetişkinlerin yaptığı bazı uygulamalara damga vuran veya çocukların belirli görüşlerle doldurulması mekanizması olarak kullanılması söz konusu (Serdar Değirmencioğlu, Akademisyen)

Yerel Yönetimlerin Çocuk Haklarını Tanıtma ve Yaygınlaştırmaya Yönelik Diğer Uygulamaları

Belediyeler, çocuklara yönelik ilk elden ve yerelde hizmet sunabilecek çok önemli mekanizmalardır. Bununla birlikte ülkemizde çocuk hakları konusunda bilgili ve duyarlı belediyelerin yoğunlukta olduğunu söylemek güçtür.

Belediyeler, çocuk hakları bakımından belirli standartları tutturabilen bir hizmeti, anlayışı, kavrayışı Türkiye'nin her yerinde garanti ediyorlar diyemiyoruz. Bu çok endişe verici. Çocuk meclislerini ve bu alanda her adımı küçümsemiyorum, yararlı buluyorum ama bunları kapsamlı, sistemli, çok iyi düşünülmiş bir politikanın ürünü olarak görmüyorum (Kasım Karataş, Akademisyen)

Ben merkezi yönetimin çok daha fazla çocuk sorunuyla uğraştığını düşünüyorum. Yerel yönetimlerin çocuk gündemi neredeyse hiç yok...Bence Türkiye'de çocuk hakları açısından en geride olan yer, yerel yönetimler (Seda Akço Bilen, Hükümet Dışı Örgüt Temsilcisi)

Belediyelerde çocuklara yönelik hizmetlerin gerçekleşmesini sağlayacak olan potansiyel çok zayıf. Bir belediyenin çocukla ilişkili bilgi sahibi personeli olma olasılığı çok zayıf... çocuktan haberdar, çocuğa yönelik nasıl hizmet vermesi gerektiğinden haberdar veya daha somut olarak düşünelim, çocuk haklarını çok iyi bilen personel bulmak çok zor (Serdar Değirmencioğlu, Akademisyen)

14 yaşındaki Sena Ece Ilgın ise büyükşehirlerde çocukların ikinci planda olduğunu, yetişkinlerin kendi istek ve çıkarları doğrultusunda şehre şekil verme amacı taşıdıklarını belirtmiş ve bu nedenlerle şehirlerin çocuk dostu olmasından yakınmıştır (2011, s. 181).

Acar ve Kars ise belediyelerin çocuk hizmetlerinin çocuk katılımı ilkesinden uzak olduğunu ifade etmektedir.

Yerel yönetimlerin hizmet sunma biçimi. Çok basit şeyler,

aslında o kadar somut şeyler ki. Bizim Keçiören'de örneğin evin yanında şey var. Park var. Yani o parka iki tane çocuğu çağırıp sorsalar öyle dizayn etmezler. Yeni de yapılar halbuki. Ama hiç sormadıkları için, yetişkinler de o parka gelip oynamadıkları için yine yanlış yaptılar (Hakan Acar, Akademisyen)

Belediye oyun parkı yapıyor çocuğa ama çakıl taşlarıyla kaplı bir zeminde çocuğun düşüp yaralanması var. Annenin çocuğu sallarken çocuk tepetaklak düşüyor. Oysa orada bir emniyet kemeri olsa çocuğun sağlığını koruyacağız (Özcan Kars, Kamu Temsilcisi)

Hükümet Dışı Örgütlerin Çocuk Haklarını Tanıtma, Yaygınlaştırma ve İzlemeye Yönelik Uygulamalarının Eleştirel Analizi

Çocuk hakları alanında çalışan hükümet dışı örgütler, bazı özneler tarafından olumlu yapılanmalar olarak nitelendirilmiştir.

Çocuk çalışması yapan çok az sayıda kurum olmasına rağmen, çok sınırlı kaynaklarla bu çalışmaları yapmalarına rağmen, kimi zaman sifir kaynakla bu çalışmaları yapmalarına rağmen, onların yine yüz akı kurumlar olduğunu düşünüyorum (Emrah Akbaş, Akademisyen)

AB süreci Türkiye'de çocuk haklarının gerçekten konuşulmaya başladığı ve çalışmaların yeni yeni tam ayaklarının üzerine oturmaya başladığı dönem. Bundan önce sivil toplum kuruluşlarının çocuk alanında yaptığı çalışmalar, biraz daha havada kalıyordu çünkü mevcut ihtiyaçlara göre hemen çözümler içeren

çalışmalar yapıyorduk. Şimdi biraz daha aslında politika, görüş oluşturma, izleme ve denetleme düzeyinde kendimizi geliştirmeye başladık. İkinci şey, kendi aramızdaki iletişim ağı arttı. 8 yıl önce sadece kendi yaptığımızı biliyorduk. Bu birçok farklı kuruluştaki tekrar çalışmalara, hatta sıfırdan dene, yanıl, öğren süreçlerine neden oluyordu. Şimdi biraz daha birbirimizden haberdar, biraz daha sağlıklı ilerliyoruz. Ama bunda da şöyle bir sıkıntı var, kurumsallaşma ve yapılanma çok uzun ve zahmetli bir süreç. Mesela biz Ankara Çocuk Hakları Platformu'nu kurduk. Temsilciler 4 yıldır daimi kalmasına rağmen, yapılanmamız ve kurumsallaşmamız ancak tamamlanıyor. Daha yeni yeni aslında toparlanma sürecindeyiz ama aynı yüzler, aynı simalar. Bu bence sivil toplumun şu anki sıkıntısı (Dilek Kumcu, Hükümet Dışı Örgüt Temsilcisi)

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin imzalanmasında bu yana baktığımızda çocuk çalışan, çocuğa hak temelli yaklaşan, bir birey olduğunu benimseyerek yaklaşan örgüt sayısı artıyor. Onun dışında biraz daha hak temelli çalışan, devlete baskı unsuru olma görevini hisseden sivil toplum örgütleri de bence gittikçe daha uzmanlaşıyorlar (Ezgi Koman, Hükümet Dışı Örgüt Temsilcisi)

Bazı özneler ise çocuk hakları alanında çalışan hükümet dışı örgütlerin kendi içlerinde anlaşamadığı ve örgütler arası işbirliğinin olmamasından yakınmıştır.

Sivil toplum kuruluşları arasında koordinasyon yok. Ankaradakilerle

İstanbuldakileri beraber çalıştırmıyorsunuz. Bu şaka gibi bir durum bence. Sivil toplumun gücü birlikteliğinden gelir. Bizde ne yazık ki ayrışarak daha çok varolabiliyoruz (Ceyda Dedeoğlu, Hükümet Dışı Örgüt Temsilcisi)

Aralarında çekişme var. Çekişme olmaması mümkün değil çünkü dünya görüşleri farklı insanlar tarafından kurulmuş (Ertan Kahramanoğlu, Akademisyen)

İsim duyurma derdi var herkeste. Kendi iç dertlerimiz üzerinde çalışırken çocuk haklarını bir tarafa atmış oluyoruz bazen (Adem Arkadaş, Hükümet Dışı Örgüt Temsilcisi)

STK'lar bir araya gelip bir network oluşturamıyor. Herkes kendi görünürlüğü ile ilgili dert yaşıyor. Benim adım yok, benim logom yok. Biz öne geçelim, niye biz başkan değiliz. Bir dönem UNICEF bir Çocuk Koalisyonu kurma çabasına girişti, 2-3 yıl devam etti, olmadı. Çok güzel bir platformdu, başarabilseydik, ciddi bütçeler de alacaktık ama biz bir araya gelemedik. Çok kişisel kaygılar var, çok hırslar var. STK'lar yeni bir modelle gelmek yerine, sadece eleştirel davranıyor. Herkes te bir korumacılık, benim modelim, bunu ben geliştirdim, araya başka kimseyi sokmayım ama o zaman o model elinde patlıyor (Nilgün Çavuşoğlu, Hükümet Dışı Örgüt Temsilcisi)

Hükümet dışı örgütlerle ilgili diğer bir sorun ise ülkemizde kurumsallaşmış çocuk hakları örgütlerinin bulunmamasıdır. Bu durumu, özneler şu yorumlarıyla desteklemektedir.

Çok çalışma yapılıyor ama genele hitap eden nitelikte olan, sürekliliği olan çalışmalar maalesef yapılamıyor. Ama hiçbir şey yapılamıyor da değil. Çok birimin, baroların, üniversitelerin çocuk birimlerinin falan tanıtmaya yönelik çalışmaları var. Ama kurumsallaşmış ve genele yayılmış çalışmalar değil bunlar. Ülke geneli için çalışma yapan büyük kuruluşlar da yok (Seda Akço Bilen, Hükümet Dışı Örgüt Temsilcisi)

Türkiye'de kurumsallaşmış çok STK yok. Yurtdışına gittiğinizde Save The Children, hükümet gibi. Alt birimleri var, bütçesi var. Öyle bir güçlenmiş ki bir otorite olarak masaya oturup yumruğunu vurabiliyor. Bizde 10 STK falan sayabiliriz. STK'lar yeterince destek alamıyorlar, eğer bir finans desteği alabilirse arkasına yükseliyor, dayamazsa kendi kaynaklarıyla çaba harcıyor, çok da iyi bir modeldir varsa da güne gidiyor açıkçası (Nilgün Çavuşoğlu, Hükümet Dışı Örgüt Temsilcisi)

MEDYANIN ÇOCUK HAKLARINI TANITMA, YAYGINLAŞTIRMA VE İZLEMeye YÖNELİK UYGULAMALARININ ELEŞTİREL ANALİZİ

Medya ve çocuk hakları ilişkisi, çok tartışmalı ve sorunlu bir alan olarak gözükmektedir. Olumlu uygulamaların çok baskın olamadığı bir yapı olarak medya, çocuk haklarını tanıtmak ve yaygınlaştırmak bir yana bizzat çocuk hakları ihlalleri gerçekleştiren bir mekanizma işlevi görebilmektedir.

Medyada çocuk haklarının ihlali çok fazla. Bu büyük ölçüde iki faktörden kaynaklanıyor. Birincisi, medya profesyonellerinin bilgisizliği. İkincisi

medya profesyonellerinin çocuğu reyting almada araç olarak kullanması. Yapılan hemen hemen bütün araştırmalardan çocuğun medyada görünürlük oranları % 5- %10. Ülkede çocuk nüfusu yaklaşık % 35, hatta gençlerle % 50. Bu demektir ki yeterli temsil edilme yok. Temsil edildiklerinde de bir problem olduğunda temsil ediliyorlar (Kemal İnal, Akademisyen)

Medyadaki yaygın çocuk hakları ihlalleri konusunda Antakyalıoğlu, kapsayıcı bir değerlendirme yapmıştır. Diğer özneler de bu yapının olumsuzluklarını başarılı bir şekilde betimlemiştir.

Bizim en çok şikayetçi olduğumuz konulardan birisi, medyanın çocuk hakları ihlali gerçekleştirmesi, çocukların damgalanmasına, afişe olmasına neden olabilecek yayınlar yapması, bilgilendirici yayınlar yapmaması ya da yanlış bilgi aktarması, çocuklarla yapılan röportajlarda çocuğu travmatik hale getirebilecek röportajların yapılması, bazı yarışmalarda çocuklara yer verilmesi, mağdur çocuğun resmini yayınlaması, çocuğun emeğini sömüren bir yaklaşımla reklamlarda kullanılması gibi hak ihlallerini gerçekleştirmesi (Şahin Antakyalıoğlu, Hükümet Dışı Örgüt Temsilcisi)

Medyanın işi sansasyon. Haberin halkın ilgisini çekmesi gerekiyor. Çocuğun başına bir taciz gelmemişse çocuk haber değil ve bu haberin verilmesinde çocuğun hakkı hiç gözetilmiyor. İsmi de yayınlanıyor, görüntüsü de yayınlanıyor. Mahallesine kadar yayınlanıyor. O çocuk ertesi gün nasıl okula gidecek? (Nilgün Çavuşoğlu, Hükümet Dışı Örgüt Temsilcisi)

Ben okunan, dinlenen, izlenen her şeyi yayınlarım. Reytingi varsa mesele yoktur anlayışı medyanın bir numaralı prensibi olamaz. Senin haber yapma hakkın, özgürlüğün çocuğun haklarıyla karşı karşıya geldiğinde seçim yapmak gerekir. Hiçbir şey çocuğun yüksek yararından önde tutulamaz (Kasım Karataş, Akademisyen)

Medyada bu hak ihlallerinin nedeni olarak medyanın bilinçsizliği konusu düşünülmektedir. Bununla birlikte medya sorumluluklarının farkına varamamaktadır. Yapılan eğitimler görece olarak bir fayda getirirse de kalıcı ve sürekliliği olan başarılar ne yazık ki elde edilememektedir.

Türkiye’de medya kendini çocuk haklarının tanıtımından sorumlu gibi görüyor. Halbuki uluslararası sözleşmeler, medyanın bu konuda önemli bir rolü ve sorumluluğu olduğunu söylüyor. Hakları tanıtıcı yanda yer almalı, haklara saygılı davranmalı gibi. Türkiye’de hala habercilik, vakayı en sansasyonel biçimde sunmakla sınırlı algılanıyor (Seda Akço Bilen, Hükümet Dışı Örgüt Temsilcisi)

Çocuk haklarıyla ilişkili yapılan bazı eğitim çalışmalarından da biliyorum. UNICEF’in verdiği para ile Bianet’in bizim gibi insanlarla gerçekleştirdiği bir çalışma yapıldı. Orada şunu görebildim. Çocuklarla ilgili doğru düzgün bir duyarlılığa sahip, çocuklar için bir şeyler yapmak isteyen ama nasıl yapacağını bilemeyen çok sayıda da medya çalışanı var. Örneğin çocuk fotoğrafı koyduğu zaman bunun iyi bir amaçla koyduğunu size söylüyor, anlatıyor. Bunun nasıl ters bir şeye yol açacağını siz anlattığınızda da

anlıyor ama birinin anlatması gerekiyor. Oradan da gördüm ki bir beceri, bilgi açığı var medyada ve bunun kapanması olasılığı zayıf (Serdar Değirmencioğlu, Akademisyen)

TÜRKİYE’DE ÇOCUK HAKLARI UYGULAMALARINI GÜÇLENDİRMEYE YÖNELİK MODEL ÖNERİSİ

Modelin Amacı

Bu araştırmamızın özgün yanı, güçlendirilmesi gereken alanları eleştirel bir gözle incelemesi ve bu doğrultuda bir model önerisi ortaya koymasındır. Araştırma sonucu öznelere önerdiği model önerisi, araştırmamızın süzgecinden geçirilmiş ve Türkiye için en uygun olduğu düşünülen model önerisi tasarlanmıştır. Bu modelin amacı, Türkiye’de çocuk haklarının tanıtılması, yaygınlaştırılması ve izlenmesi noktasında yapılması gerekenleri sistemli ve anlaşılır bir şekilde okuyuculara ve uygulayıcılara sunmaktır. Öncelikle ilgili kurumlar ve yapılanmalar bağlamında çocuk haklarının nasıl güçlendirilebileceği tek tek vurgulanmıştır. Sonrasında ise bu kurumlar-yapılanmalar dışında Türkiye’de çocuk hakları ile ilgili iyi işleyen bir sistem için yapılması gerekenler sistematize edilmiştir.

Modelin Dayandığı Temel İlkeler

Model önerisinin temel ilkeleri şu şekildedir:

- Sözleşmeye taraf ülke olarak Türkiye’de çocuk haklarının geliştirilmesi, güçlendirilmesi ve uygulanması için **ortak sorumluluk, kararlılık** ve **süreklilik** düşüncesinin öne çıkarılması zorunludur (Cılga, 1996, s. 123).

- Çocuk hakları ile ilgili atılacak tüm adımlarda **sivil toplum örgütleriyle işbirliği** kurulmasına özel önem verilmelidir. Çocuk Hakları Sözleşmesi, başlı başına önemli bir adım olmakla birlikte, çok taraflı bir işbirliği sürecinin olanakları ve aynı zamanda sınırları analiz edilmelidir (Fuchs, 2007, s. 393).
- Çocuğun **katılım hakkı**, çocukla ilgili her süreçte, her kurumda, her birimde olmazsa olmaz bir süreç olarak yerini almalıdır. Bu modelin de temel dayanaklarından biridir.
- Oluşturulacak modelin temel kavramları arasında mutlaka **kurumsallaşma** ve **profesyonellik** yer almalıdır. Modelin tüm aşamaları, olması gerektiği gibi siyasi etkilerden uzak tutulmalı, ilgili profesyonellerin seçiminde liyakat esas alınmalıdır.

SHÇEK'in Çocuk Haklarının Tanıtılması, Yaygınlaştırılması ve İzlenmesi Açısından Daha Güçlü Bir Hale Getirilmesi İçin Öneriler

Bu başlık altında SHÇEK'in koordinatörlük görevi doğrultusunda uygulamalarını güçlendirmeye yönelik öneri sunulmamıştır. Bunun nedeni, araştırmacının koordinatörlük görevi için aşağıda kısımlarda yeni bir yapılanma önermesidir. Bununla birlikte önerilen yeni yapılanmanın kabul görmemesi veya oluşumunun uzun zaman alması göz önüne alınarak ulusal ilerleme raporlarının nasıl hazırlanması gerektiği ile ilgili öneriler sunulmuştur.

Birincisi bu işe erken başlamak gerekiyor. Tam böyle yumurta kapıya gelince bu iş mümkün değil. Rapor iki yıl sonra mı? İkinci yılın başındaki Ocak ayından başlamalı. Ciddi

katılımcı bir metotla yürütülmesi lazım. Kaç kişi varsa Türkiye'de bu konuda çalışan. İllerden doğru bilgiyi toplamak gerekli. Vali, çocuk haklarıyla ilgili bilgi toplanması aşamasında Vali Yardımcısı mı atıyor, Planlama müdürü mü atıyor, birinin o ilde çocuk haklarıyla ilgili son rapordan bu yana yaşanmış verilerin, vakarın, müdahalelerin hepsini toparlayıp ilin bilgisini merkeze aktarması gerekiyor... Sürece mutlaka çocukların katılması gerekiyor. Belki de raporu birkaç parçaya bölmek gerekiyor. Sivil toplum kuruluşları alternatif raporları yazsınlar, hem de bu tarafta SHÇEK'e de destek versinler. Raporu yazarken maddi sorun varsa onu da yazalım, kapasite sorunu varsa onu da yazalım. Ülkenin sorunlarını bilsin Komite (Nilgün Çavuşoğlu, Hükümet Dışı Örgüt Temsilcisi)

193 tane ülke rapor gönderiyor. 18 kişilik bir uzman grubunun her gün çalışsa ancak yapabileceği bir şey. Öyle bir şey yok. Yılda 3 kez toplanıyorlar. Normalde 18'inin birlikte bir ülke raporunu değerlendirmesi gerekiyor ama özel bir kararla 9-9 ayrılarak yapıyorlar, raporlar çok biriktiği için (Adem Arkadaş, Hükümet Dışı Örgüt Temsilcisi)

Milli Eğitim Bakanlığı'nın Çocuk Haklarının Tanıtılması ve Yaygınlaştırılması Açısından Daha Güçlü Bir Hale Getirilmesi İçin Öneriler

Milli Eğitim Bakanlığı ile ilgili en temel öneri, kendisini çocuk haklarının tanıtılması ve yaygınlaştırılmasından sorumlu kurum olarak görmesi ve tüm uygulamalarına (müfredat, ders içi etkinlikler,

öğretmen öğrenci ilişkileri, okul yönetimi öğrenci ilişkileri gibi) çocuk katılımını dâhil etmesi ve çocuk algısını değiştirmesidir.

Çocuk haklarının tanıtılması, tanıtımın her çocuğa ulaşabilmesi bağlamında Milli Eğitim Bakanlığı'nda olmalı. Bakanlığın bu konuda önemli çalışmaları var (İsmail Barış, Kamu Temsilcisi)

Tanıtma ve yaygınlaştırma işlevinin Milli Eğitim Bakanlığı'nın daha rahat yapabileceği bir şey olduğunu düşünüyorum. Çünkü SHÇEK bu alanda çok tahminimce maddi olanağa ve burada kullanacağı insan kaynağı açısından zayıf durumda (Hakan Acar, Akademisyen)

Öncelikli olarak müfredattaki çocuk haklarıyla ilgili derslerin yürütülme metodlarının iyi kurgulanması gereklidir. Varolan haliyle işlenmeye devam edecek derslerin uygulamaya dönüşmeyeceği ve bilinç oluşturma yönünde fayda sağlanmayacağı açıktır. Bu konuda yetişkin özneler ve çocuk özneler tarafından sunulan öneriler aşağıda sunulmuştur:

Müfredata ders konması önemli ama ben olsam bunu en iyi nasıl öğreniriz yönetimini çocuklarla konuşurum. Ders gibi anlatmak değil, bunu katılımlı modele çeviririm. Bunu anlatacak moderatörlerimi yetiştiririm. Çocuğa ders gibi anlatırsanız, bilimsel olarak benim bildiğim kadarıyla dersten sonra ilk 1 saat içinde % 30-40'ı gidiyor, ilk bir haftadan sonra % 20 ya kalıyor ya kalmıyor. O zaman dersin dışında bir modelle anlatabilmek gerek. Ders olmasını küçümsemiyorum önemlidir ama bununla kalmamalı. Mesela çocuk hakları tiyatroları olmalı, müzikle anlatılmalı. Bir

kenti duvar resimleriyle donatmalı çocuklar. Drama kullanılmalı (Bülent İlik, Kamu Temsilcisi)

Derslerde bence olmaz. O derse öğrencilerin ilgisi olmaz. Boş ders gibi olur, kimse dinlemez. Eğlenceli hale getirilebilir. Çeşitli faaliyetlerle anlatmak lazım. Oyun gibi şeylerin içinde olabilir (Yusuf, 14 yaş)

...oyun gibi öğretmeli ve anlatmalıdır. Oyunla daha kolay olur...Ders gibi anlatılırsa çocuklar sıkılır ondan (Zeliha, 12 yaş)

İlk önce hakları çiğnenen çocukların durumunu bir araştırın diye yapılabilir. Öğretmen birkaç örnek verebilir ama sahte olmamalı ki öğretmenin yalan söylediğini düşünmesinler. Tüketici hakları diye bir şey varmış. Kitapta okumuştum. Gazoz şişelerinden çıkan kapaklardan futbol topu veriyormuş bir marka. Bakkal vermemiş. O da onu tüketici hakları mahkemesine şikâyet etmiş. Bunun gibi örnekleri verebilir. Sürekli ben onu derim. Çocuğa bağlı bir şey bu ama veliler senin de hakların var duygusunu ona aşılmalı (Hasan, 12 yaş)

Çocukların haklarını kitabı değil de daha çok oyunlarla, katılımcı olarak, dramayla anlatmak lazım. Ondan sonra da bunların etki değerlendirmelerini yapmak lazım. Sürekli izleme ve değerlendirme yapmak lazım (Sevil Atauz, Akademisyen)

Çocuk özneler ve Çavuşoğlu, çocuk hakları öğretimi ile ilgili rehberlik derslerinin önemini vurgulamıştır.

Çocukların eğitim amaçlı bir araya geldikleri tek yer okul. Mesela bizim rehberlik derslerimiz var, çarşamba

günü son saat. Kulüplere dağılıyoruz. Dağılmadığımız zaman bu dersler genellikle boş geçiyor. Herkes ödev yapıyor. O derslerde çocuk haklarına daha fazla ağırlık verilebilir (Fusun, 13 yaş)

Okulda rehberlik derslerimiz var. Rehberlik derslerinde bu gibi aktivitelere yer verilmeli (Sinem, 13 yaş)

Bir arkadaşım var, o mesela babasından dayak yiyor, haklarını öğrenmek istiyor, öğretmeliler, araştırmalılar bu çocuğa ne oluyor diye. Mesela rehberlik var, çoğu şey biliniyor orada ama ona çocuk hakları neden öğretilmiyor. Psikolojisi tamam ama bir daha olduğu zaman haklarını bilmesi gerekiyor (Zeynep, 14 yaş)

Rehber öğretmenin girdiği bir ders var. Bu dersi değerlendirip çocuk haklarını orada çok daha fazla vurgulayabilirler. Okullarda çocuk haklarını anlatmak yerine test çözdürmeyi tercih ediyorlar (Nilgün Çavuşoğlu, Hükümet Dışı Örgüt Temsilcisi)

Müfredata bakıldığında dağınık birkaç derste ve öğretmenlerin inisiyatifine bağlı olarak çocuk hakları öğretiminin var olduğu görülmektedir. Bu noktada araştırmacı, "çocuk hakları" adıyla yeni bir ders önermektedir.

Avrupa Konseyi, çocuk haklarının diğer dersler içinde değil, ayrı bir ders olarak okutulmasını istiyor. BM Çocuk Hakları Komitesi de okul öncesinden üniversiteye tüm meslek elemanları için çocuk hakları dersinin ayrı olarak okutulması gerektiğini söylüyor (Emine Akyüz, Akademisyen)

Akyüz'ün belirttiği ve yukarıda da ifade edildiği gibi müfredata çocuk hakları

adıyla bir ders konulması gerekmektedir. Yalnız bu dersin konulması kadar önemli olan nokta, dersin işleyiş yönteminin doğru oluşturulmasıdır. Birçok öznenin de vurguladığı gibi çocuk hakları didaktik metotlarla öğretilemez. Bu nedenle dersin işlenmesinde drama, role play (rol oynama) ve grup çalışması gibi katılımcı öğrenme tekniklerinden yararlanılmalıdır. Bunun için bu dersi verecek öğretmenlerin bu teknikleri içeren bir eğitim almaları gereklidir. Milli Eğitim Bakanlığı oluşturulacak bir projeyle, akademisyenlerin ve uzmanların desteğini alarak bunu kolaylıkla sağlayabilir. Bu öneri çocuk öznelerle sorulmuş, Fusun ve Mustafa bu öneriye şu şekilde yanıt vermiştir:

Çok iyi olur...Bu derste konu çocuk hakları olduğuna göre daha çok çocuklar konuşup öğretmenin susması daha doğru olur. Görüşlerimizi paylaşmamız lazım. Diğer dersler gibi işlenirse faydası olmaz. Örnek metinlerden yola çıkılabilir. Çocuklarla ilgili maddeler incelenebilir, nasıl genişletilebilir diye düşünülebilir sınıf ortamında (Fusun, 13 yaş)

Bence yeni bir ders gerekli. Çocuk haklarının, kadın hakları da olabilir öğrenilmesi için devlet okullarında fazladan bir ders gerekli (Mustafa, 12 yaş)

Atalay ve Şirin ise çocuklarla birlikte yetişkinlere çocuk hakları öğretiminin çok önemli olduğunu vurgulamıştır.

Çocuk haklarının yaygınlaşması, önce çocuklarla başlayarak değil, bence yetişkinlerin, eğitmek kelimesini kullanmak istemiyorum, içselleştirmesi lazım bu kavramları (Nüket Atalay, Hükümet Dışı Örgüt Temsilcisi)

Asıl mesele çocuk haklarının önce yetişkinlere öğretilmesi gereken bir hak olduğu anlayışıdır. Yani önce yetişkinlere öğretmemiz gerekir çocuk haklarını, ondan sonra çocuklara veya paralel olarak çocuklara öğretmemiz gerekir (Mustafa Ruhi Şirin, Hükümet Dışı Örgüt Temsilcisi)

TBMM Çocuk Hakları İzleme Komitesi'nin Çocuk Haklarının İzlenmesi Açısından Daha Güçlü Bir Hale Getirilmesi İçin Öneriler

TBMM Çocuk Hakları İzleme Komitesi'nin güçlendirilmesine yönelik öneriler bağlamında ilk ve belki en önemli öneri, Komite'nin yasaların hazırlanma sürecine daha fazla dâhil olması ve çocuk merkezli düzenlemeler doğrultusunda savunuculuk yapmasıdır.

Komitenin tek tek münferit olayları çözmekten çok buna sebebiyet veren sorunun geri kalanını fark edip onu çözecek bir şey yapması lazım. Yasa yapması lazım. Yapılan yasaları gözden geçirip çocuk hakları aleyhine bir şey var mı, bunlara bakıyor olmaları lazım. Bir kuruma bütçe tahsis edilirken çocuğa öncelik verilmesini sağlamak için girişimde bulunması lazım. Daha yasama faaliyetine ilişkin bir şey beklemek gerekiyor komiteden (Seda Akço Bilen, Hükümet Dışı Örgüt Temsilcisi)

Komitenin uygulamalarını şekillendirecek ve varolan güncel uygulamalar hakkında bilgi verecek teknik desteğe ve iyi bir uzman kadrosuna sahip olması çok önemlidir.

Bu işin bütünüyle sekreteryasını yürütecek ve uzmanlık görüşü sağlayabilecek bir birimin orada

kurulması lazım. Sosyal çalışmacı ve psikolog olması lazım (Sevda Uluğtekin, Akademisyen)

Yerel Yönetimlerin Çocuk Haklarının Tanıtılması ve Yaygınlaştırılması Açısından Daha Güçlü Bir Hale Getirilmesi İçin Öneriler

Yerel yönetimler çocuk haklarının tanıtılması ve yaygınlaştırılması bağlamında ne kadar güçlü olduklarının farkına varmalı ve bu gücü ivedilikle uygulamaya dönüştürmelidir.

Çocuk Hakları Sözleşmesi bir ülkede baskın olacaksa, hakim felsefeyi oluşturacaksa bunun yerel yönetimlerden kopuk olmaması gerekli (Hakan Acar, Akademisyen)

Çocukların çocukluklarının yaşamasında belediyelerin çalışmasının çok önemi var. Çocuklara uygun oyun alanlarının, parkların, spor tesislerinin oluşturulması çok önemli. Sosyal devletin yereldeki yansıması olarak sosyal belediyecilik anlayışının yol, kanal, tretuvar anlayışının önüne geçmesi gerekiyor. Çağdaş dünyada da bu tür hizmetler belediyeler eliyle yürütülüyor (Osman Bilgin, Kamu Temsilcisi)

Kurumlar bölge bölge dolaşıp çocuk haklarını anlatmalılar. Belediye, otobüs gibi bir şey kiralayıp anonsla çocuk haklarını tanıtmalı (Mustafa, 12 yaş)

Halka açık şekilde duyurular yapılmalı. Afişler asılmalı, okullara, sokaklara, caddelere, otobüslerin arkasına. Çocuk meclisi gibi bir yer toplayıp ailelere bilgi vermek için gezilmeli. Ailelerin bilgilendirilmesi çok önemli (Sinem, 13 yaş)

Hükümet Dışı Örgütlerin Çocuk Haklarının Tanıtılması, Yaygınlaştırılması ve İzlenmesi Açısından Daha Güçlü Bir Hale Getirilmesi İçin Öneriler

Hükümet dışı örgütlerin güçlendirilmesi noktasında özneler öncelikle kamu-sivil toplum işbirliğinin, birlikte çalışmanın ve bazı hizmetlerin kamu tarafından maddi olarak desteklenmesinin altını çizmektedir.

Sivil toplumda uzmanlık var, kamuda kaynak var. Bunun için kamu-stk eşgüdümünün sağlanması lazım. Kamu kurumlarıyla sağlıklı bilgilendirme, karşılıklı düzgün ilişkiler (Dilek Kumcu, Hükümet Dışı Örgüt Temsilcisi)

Sivil toplum örgütlerinin nasıl güçleneceği açık. Finans kaynağı yaratılacak. İşte bugün yurtdışına gittiğimizde görüyoruz. Yerel yönetimlerle beraber çalışıyorlar. Yani ortak çalışma kültürünü bir kere geliştirmek lazım (Hakan Acar, Akademisyen)

Karşılıklı bir Hükümet-STK çekişmesi var Türkiye'de. İşbirliği yapmak çok zor oluyor. Bence Ortak Akıl Platformu gibi bir şey yaratıp neden STK-Hükümet çalışmıyor diye karşılıklı tartışmak gerekiyor. Bence buna çok geç kalındı (Nilgün Çavuşoğlu, Hükümet Dışı Örgüt Temsilcisi)

Medyanın Çocuk Haklarının Tanıtılması, Yaygınlaştırılması ve İzlenmesi Açısından Daha Güçlü Bir Hale Getirilmesi İçin Öneriler

Şirin her ne kadar umutsuz olsa da medyada yeni bir anlayışın gerekliliği konusunda görüş belirtmiştir:

Türkiye'de medyanın çocuk hak ihlalleri kapsamında yeni bir anlayışa ihtiyacı var. Bu da çocuk dostu medya düzeninin kurulmasıdır. Yani çocuğun yararını önceleyen bir medya anlayışı. Bunun önce medyadan başlaması gerekir ki bunun asla mümkün olmayacağını düşünüyorum çünkü dünyanın neresinde olursa olsun medya ticaridir. Tecimsel bir enstrümandır (Mustafa Ruhi Şirin, Hükümet Dışı Örgüt Temsilcisi)

Bu anlayış değişikliğinin somut olarak gerçekleştirilmesine yönelik çözüm önerilerinin başında medya çalışanlarına yönelik eğitim konusu gündeme gelmektedir.

Bunu önlemek için medyada eğitim yapılması gerek. Bunu çok gerçekçi bulmuyorum. Eğitime kim katılacak, genç muhabir çocuklar mı? Faydalı olur mu? Olur. Haberi işlerken biraz daha dikkatli olurlar ama izleme rekoru kırmak kaygısındaki yönetimlerin egemen olduğu bir yaklaşım, o genç medya mensuplarına nasıl yaklaşım gösterir, lütfen bunu düşünelim (Bülent İlik, Kamu Temsilcisi)

Bununla birlikte medya çalışanlarına yönelik eğitim çalışmaları konusunda karamsar olan özneler de bulunmaktadır.

Başka kurumlar gibi onların yöneticilerine ulaşmak, muhabirleriyle bile belirli bir zaman diliminde çalışma yapmak mümkün değil. Her şey o kadar hızlı gidiyor ki en fazla size ayırabildikleri zaman 20 dakika, yarım saat gibi zamanlar. Diğer meslek gruplarına yönelik eğitimler yapılıyor da onlara yönelik bunlar da

yapılamıyor (Seda Akço Bilen, Hükümet Dışı Örgüt Temsilcisi)

Medya o kadar bağımsız bir yapı ki, medya temsilcilerine yönelik çocuk haklarına duyarlı bir yaklaşım oluşturulmasına yönelik adımlar çok zor ilerliyor çünkü aslında hepsi küçük patronlar ya da ilahlar gibi dolaşıyorlar çünkü yazdıklarıyla gündemi, değiştirebiliyorlar. Onları değiştirmek ve dönüştürmek çok zor (Emrah Kırımsoy, Hükümet Dışı Örgüt Temsilcisi)

Medyada çocuk hakları ihlallerinin izlenmesi denildiğinde ilk akla gelen kurum Radyo Televizyon ve Üst Kurulu (RTÜK) olmaktadır. RTÜK'ün varolan yapısında çocuk katılımı yok denecek kadar azdır. Katılım sadece çocukların ihbarları yoluyla olabilir ama bunun da çok yüksek bir oranda gerçekleştiği düşünülmemektedir. Bu çerçevede her ne kadar RTÜK'ü işaret etmese de Şirin'in önerisi işe vuruk çözümler getirebilir.

...bence medya okuryazarlığını herşeye rağmen devreye sokmamız gerekir. Yani küçük yaşlarda neyi, nasıl, niçin, ne kadar izleyeceğini ve izlediği üzerine değerlendirme yapma anlayışını bir eleştirel medya okuryazarlığını geliştirmemiz gerekir. Çocuğun medyanın üretim süreçlerine katılımının ve katkısının da devreye sokulması gerektiğini düşünüyorum. Hatta öyle bir medya düzeni ki bütün izleme süreçlerini evinde yapabilecek, örgütlenebilecek çocuklar ama günün 45 dakikasını izleyebileceğini bilir. Raporunu gönderir. Diyelim ki ülke ölçekli böyle bir yapı ve örgütlenme, dolayısıyla medyanın izlenmesi veya medyanın olumsuzluklardan

korunması için aynı zamanda hem çocuğun danışmanlığı hem de yetişkinlerin danışmanlığı ve izlemesine yönelik bir örgütlenme gerekir (Mustafa Ruhi Şirin, Hükümet Dışı Örgüt Temsilcisi)

İnal ise RTÜK'de çocukların çalışmasını önererek çocuk katılımının önemini vurgulamıştır.

RTÜK'de çocukların da çalışması gerekiyor. Bir programa akıllı işaret verilirken çocuk bakımının mutlaka alınması gerekiyor (Kemal İnal, Akademisyen)

Şirin'in ve Kemal İnal'ın önerileri çok yerindedir. Buna ek bir katkı vermek gerekirse, RTÜK'de **Çocuk Hakları Dairesi**'nin kurulması mutlaka tartışılması gereken bir durumdur. Çocukları etkileme gücü bu kadar güçlü olan medyanın denetlenmesinde, böyle bir dairenin kurulması, bu dairede çocuk gelişimi uzmanları, sosyal hizmet uzmanları ve psikologların görev yapması ve bu yolla yayın öncesi ve sonrası denetimlere ağırlık verilmesi son derece yerinde olacaktır.

Çocuk Hakları ile İlgili İyi İşleyen Bir Sistem İçin Model Önerisi

Bu başlık altında Türkiye'de çocuk hakları ile ilgili iyi işleyen bir sistem için araştırmada ele alınan ilgili kurumlar ve yapılanmalar dışında ihtiyaç duyulan model, ortaya konulmuştur. Sayfa sınırı nedeniyle sadece ombudsmanlık ve Çocuk-Gençlik Yasası önerilerine yer verilmiştir.

Çocuk Ombudsmanlığı

Çocuk ombudsmanlığı, çocuk haklarıyla ilgili oluşturulacak yeni yapının olmazsa olmaz bir parçasıdır. Özneler de bu konudaki ihtiyacı vurgulamış ve öneriler geliştirmiştir.

Çocuk özneler ombudsmanlık kurumunu bilmeseler de böyle bir yapıya ihtiyaç duydukları gayet başarılı bir şekilde ifade etmişlerdir.

Çocuklara hakları öğretildikten sonra her çocuk annesinden babasından korkmadan bana bu yapıyı diye birisine gidip söyleyebilse çok iyi olur. Evde bununla karşılaştım ve benim haklarım var diyebilmeli (Fatma, 14 yaş)

Bence bir numara olmalı ya da mektupla gönderilme desek ailesi izin vermez. Telefonla aranabilen ya da gidilebilen bir yer olsa çok iyi olur. Olayı anlatır, onun hakkında soruşturma gibi bir şey olur (Hasan, 12 yaş)

Çocuk Hakları Mahkemesi olabilir. Bence Çocuk Hakları Mahkemesi'nin alt kurumları, ilk önce onlara gitmeli çocuklar. Oradaki yetkililer kendileri çözümleyebiliyorsa onlar halletmeliler, yetkileri olmalı tabi. Eğer daha üst bir durumda Mahkemeye gidilmeli (Fusun, 13 yaş)

Çocukları dinleyen, onların haklarına saygı gösteren bir kurum olmalı. Bu kurum, çocukların sorunlarını çözebilecek bir kurum olursa daha iyi olur bence (Sinem, 13 yaş)

Kars ise ombudsmanlık önerisini desteklemekte ancak ombudsmanlık ve ombudsmanlıkta görev yapacak

personelin çocuklara yönelik uygulamaları bilmesi gereğini vurgulamaktadır.

Ombudsmanlık, bağımsız bir yapılanma olacaksa denetlesin ama denetleyen birim de uygulayan kadar uygulamanın içinde olmalı. Uygulamayı yapmalı anlamında söylemiyorum, yapılan uygulamayı bilmesi lazım. Çocuk gözüyle olaya bakması lazım (Özcan Kars, Kamu Temsilcisi)

Kumcu ise Türkiye gibi büyük bir ülkede merkezi bir ombudsmanlığın tam anlamıyla fayda getirmeyeceğini belirtmiştir.

Türkiye için merkezi bir ombudsmanlık da sıkıntılıdır. Tüm Türkiye'yi coğrafi, sosyoekonomik yapı olarak düşünün, sıkıntıdır, fiziksel erişilebilirlik önemlidir. Bazı yerlerde sırf dağınık yerleşke yüzünden çocuk ombudsmanlığı farklı kurgulanmıştır. Mesela İrlanda'da çocuk ombudsmanı Emily LOGAN'ın iş görüşmesini çocuklar yapmıştır. Çocuklara verdiği cevaplar doğrultusunda işe alınmıştır (Dilek Kumcu, Hükümet Dışı Örgüt Temsilcisi)

Uluğtekin ise bazı şartlar toplumda ve ilgili kurumlarda sağlanmadığı takdirde ombudsmanlık kurumunun yararlı olmayacağını belirtmiştir.

Eğer sen hizmetleri oluşturamazsan, çocuğun hakkına saygı gösteren bir yapıyı çeşitli Bakanlıklarda, toplumun içerisinde, okulda, her tarafta özümsemesini sağlayamazsan ombudsmanlık bir işe yaramaz. Böyle havada asılı kalan, ayakları yere basmayan bir kurum olur (Sevda Uluğtekin, Akademisyen)

Tüm bu bilgiler ışığında bağımsız, özerk, çocuk dostu ve çocuk katılımını en üst seviyede tutan bir çocuk ombudsmanlığı yapılanmasına olan ihtiyaç vardır.

Çocuk ve Gençlik Yasası Önerisi

Ülkemizde çocuklarla ilgili farklı yasal düzenlemeler bulunmakta ve bazen de bunlar birbiriyle çelişmektedir. Bunların dağınıklığı sorunu da kolaylıkla göze çarpmaktadır. Özneler de bu konudaki sıkıntıya dikkat çekmiş, İngiltere ve Almanya örneklerinde olduğu gibi derleyici ve şemsiye niteliğinde bir Çocuk ve Gençlik Yasası önermiştir.

Mevzuat yapımızın takibi çok zor, dağınık bir mevzuatımız var çocuk hakları bağlamında. Derleyici toplayıcı bir yasaya ihtiyaç var (Emrah Kırımsoy, Hükümet Dışı Örgüt Temsilcisi)

Nüfusunun yarısından çoğu, çocuk ve genç olan bir ülkenin çocuklara özel bir yasası yok. Almanya'da sanıyorum 12 yasa var ve 8. Yasası Çocuklara ve Gençlere Yardım Yasası. Buna benzer bir yasanın mutlaka Türkiye'de oluşturulması gerekiyor. Diğer kanunlara atıf verecek. Öyle 40-50 maddelik bir yasa da değil, Almanya'daki yasa 150-160 maddelik (Emine Akyüz, Akademisyen)

Çocuğun tüm gelişimsel dönemlerini gözden geçirebilecek, bunu bilebilecek, bunlara cevap verebilecek hizmetler yasası olması lazım, genel haklar yasası olması lazım. Çocuk Yasası olması lazım. Her tarafta, orada, burada, şurada çocuklarla ilgili bütün mevzuatın bir araya toplanması gerekir (Sevda Uluğtekin, Akademisyen)

Yıllardır söylediğimiz, çocukla ilgili bir şemsiye kanun olsun. Bir çocuk yasası olsun, İngiltere'de olduğu gibi. Diğer bütün yasalar, bunun altına girsin (Sevil Atauz, Akademisyen)

SONUÇ

Türkiye'de çocuk haklarını güçlü ve güçsüz yönleriyle irdelemeyi amaçlayan ve sonunda bir model önerisi sunmayı hedefleyen bu araştırma, ülkemiz için önemli sonuçlar ve önerileri bünyesinde barındırmaktadır.

Öncelikle araştırmanın özneleri tarafından ilgili kurumlar ve yapılanmalar olan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, Milli Eğitim Bakanlığı, TBMM Çocuk Hakları İzleme Komitesi, yerel yönetimler, hükümet dışı örgütler ve medyanın çocuk haklarını tanıtmaya, yaygınlaştırma ve izleme bağlamında uygulamaları eleştirel analize tabi tutulmuş ve güçlendirilmesi gereken yönler irdelenmiştir.

SHÇEK ile başlamak gerekirse, koordinatörlük göreviyle ilgili SHÇEK'e diğer kurumların yeterince destek olmaması, koordinatörlük sınırlarının net olarak anlaşılabilmesi ve herşey SHÇEK'in sorumluluğuymuş gibi bir anlayışın olması, SHÇEK'in ulusal raporları hazırlarken ilgili tarafları ve uzmanları sürece çok fazla katmaması, raporların genellikle eleştirel hazırlanmaması ve zamanında BM Çocuk Hakları Komitesi'ne çeşitli nedenlerle sunulmaması gibi önemli sonuçlara ulaşılmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın çocuk haklarını tanıtmaya yönündeki uygulamaları ise müfredattaki ilgili derslerin bilinç oluşturma yönünde yetersiz kaldığı, ders

işleme metodlarının bu amacı karşılamaktan uzak olması ve aslında Millî Eğitim Bakanlığı'nın yapısının, yöneticilerin ve öğretmenlerin özellikle çocukların katılım hakkıyla çelişmesi nedeniyle yoğun olarak eleştirilmiştir.

TBMM Çocuk Hakları İzleme Komitesi, çocuklar ve ilgili uzmanlar tarafından çok fazla bilinen bir yapı değildir. Çalışmaları bir rapor çerçevesinde kamuoyu ile paylaşılmamaktadır. Ayrıca yasalara etki bağlamında henüz önemli başarlara imza atılmamıştır.

Yerel yönetimler, çocuğa yerelde ilk elden dokunabilecek çok önemli yapılanmalardır. Ancak yerel yönetimlerde çocuk hakları bilincinin çok fazla yerleşik olmadığı görülmektedir. Çocuk meclisleri, birçok özne tarafından göstermelik yapılar olarak nitelendirilmiş, çocuk katılımı açısından yeterli görülmemiştir. Bununla birlikte çocukla ilgili kent uygulamalarında çocukların katılımına önem verilmediği bir gerçektir.

Hükümet dışı örgütler, çocuk haklarını tanıtmaya, yaygınlaştırma ve izleme bağlamında önemli çalışmaları olan yapılanmalardır. Bu alandaki sıkıntı, büyük ve kurumsallaşmış örgütlerin oluşmaması, kamu-hükümet dışı örgüt işbirliğinin yetersiz olması, örgütlerin mali sıkıntılar yaşaması ve biraraya gelip ortak çalışmalar yapamamasıdır.

Son olarak medya, çocuk hakları temelinde diğer yapılanmalara göre daha sorunlu bir yapılanmadır. Medya, sansasyon ve reyting odaklı olması ve çocuk haklarını tanıtmaktan ziyade bizzat çocuk hakları ihlalleri gerçekleştirmesi nedeniyle özneler tarafından eleştirilmiştir.

Tüm bu eleştirilerin karşısında öneriler de geliştirilmiş ve bir model önerisi ortaya konulmuştur. Metnin içinde bu öneriler, olabildiğince ayrıntılı olarak yer almıştır ancak sayfa sınırı nedeniyle öznelerin tezde yer alan görüşlerinin çoğuna yer verilememiştir. İlgilenenlerin tezin tamamını okuması önerilir.

KAYNAKLAR

Cılga, İ. (1996). Çocuk sağlığı ve refahı açısından uluslararası çocuk hakları sözleşmesi. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 5(4), 123-124.

Demir, A. D. (2011). Son söz sizin olsun ama! 1. *Türkiye Çocuk Hakları Kongresi, Çocuk Bildirileri Kitabı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

Fuchs, E. (2007). Children's Rights and global civil society. *Comparative Education*, 43 (3), 393-412.

İlgın, S. E. (2011). Çocuk düşmanı şehir. 1. *Türkiye Çocuk Hakları Kongresi Çocuk Bildirileri Kitabı 1*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

Süt, N. B. (2011). Hayata çocuğun penceresinden bakmak. 1. *Türkiye Çocuk Hakları Kongresi, Çocuk Bildirileri Kitabı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2004). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.

Yıldırım, C. (2008). *Bilimsel düşünme yöntemi*. 2. Baskı. İstanbul: İmge Kitabevi.